ЗМІСТ

Розламана земля. Кам’яні небеса. роман: Кн. 3

КУПИТИ

Переглянути та купити книгу на **ridmi.ua**

Про книгу

Хранителі заражені - навіть Щафа, який усім серцем любить Нассун. Вони вдвох змушені вбити інших хранителів Віднайденого Місяця і вирушити на край світу, щоб зцілити його або зламати до кінця. У цьому маленькій орогенці та її хранителю допомагає каменежер Сталь, але які в нього мотиви? Ессун приходить до тями й має якнайшвидше відновитися, щоб знову вирушити на пошуки доньки. Та для цього доведеться покинути Кастриму - людей, які посеред попелопаду залишилися без громи. Що вона обере: порятунок доньки чи друзів? Життя священне у Силь Анагісті. Однак для того, щоб одні розкошували, інші в цій країні мусять страждати. Що ж перетворило високорозвинену й цілком живу цивілізацію на мертвоциву та призвело до пір? Звідки взялися каменежери з орогенами? Чому Місяць був втрачений? А головне: як це стосується прив'язаності Гоа до Ессун?

WINNER *of the* HUGO *and* NEBULA AWARDS

КАМ'ЯНІ НЕБЕСА

Н. К. ДЖЕМІСІН

Найпопулярніша авторка *New York Times*

Кам'яні Небеса

N. K. JEMISIN

THE STONE SKY

THE BROKEN EARTH

BOOK THREE

Н. К. ДЖЕМІСІН

Кам'яні Небеса

РОЗЛАМАНА ЗЕМЛЯ

КНИГА ТРЕТЯ

Джемісін Н. К.
Розламана земля. Кам’яні небеса : роман : Кн. 3 / Н. К. Джемісін ; пер. з англ. О. П. Макарової. — Тернопіль : Видавництво Богдан, 2024. — 376 с.

THE STONE SKY: Copyright © 2017
by N. K. Jemisin

Map © Tim Paul
Cover photo © Arcangel Images
Cover © 2017 Hachette Book Group, Inc.
© Макарова О. П., переклад, 2023
© Видавництво Богдан, виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2024

ISBN 978-966-10-8945-6

Хранителі заражені — навіть Щафа, який усім серцем любить Нассун. Вони вдвох змушені вбити інших хранителів Віднайденого Місяця і вирушити на край світу, щоб зцілити його або зламати до кінця. У цьому маленькій орогенці та її хранителю допомагає каменежер Сталь, але які в нього мотиви?
Ессун приходить до тями й має якнайшвидше відновитися, щоб знову вирушити на пошуки доньки. Та для цього доведеться покинути Кастриму — людей, які посеред попелопаду залишилися без громи. Що вона обере: порятунок доньки чи друзів? Життя священне у Силь Анагісті. Однак для того, щоб одні розкошували, інші в цій країні мусять страждати. Що ж перетворило високорозвинену й цілком живу цивілізацію на мертвоциву та призвело до пір? Звідки взялися каменежери з орогенами? Чому Місяць був втрачений? А головне: як це стосується прив’язаності Гоа до Ессун?

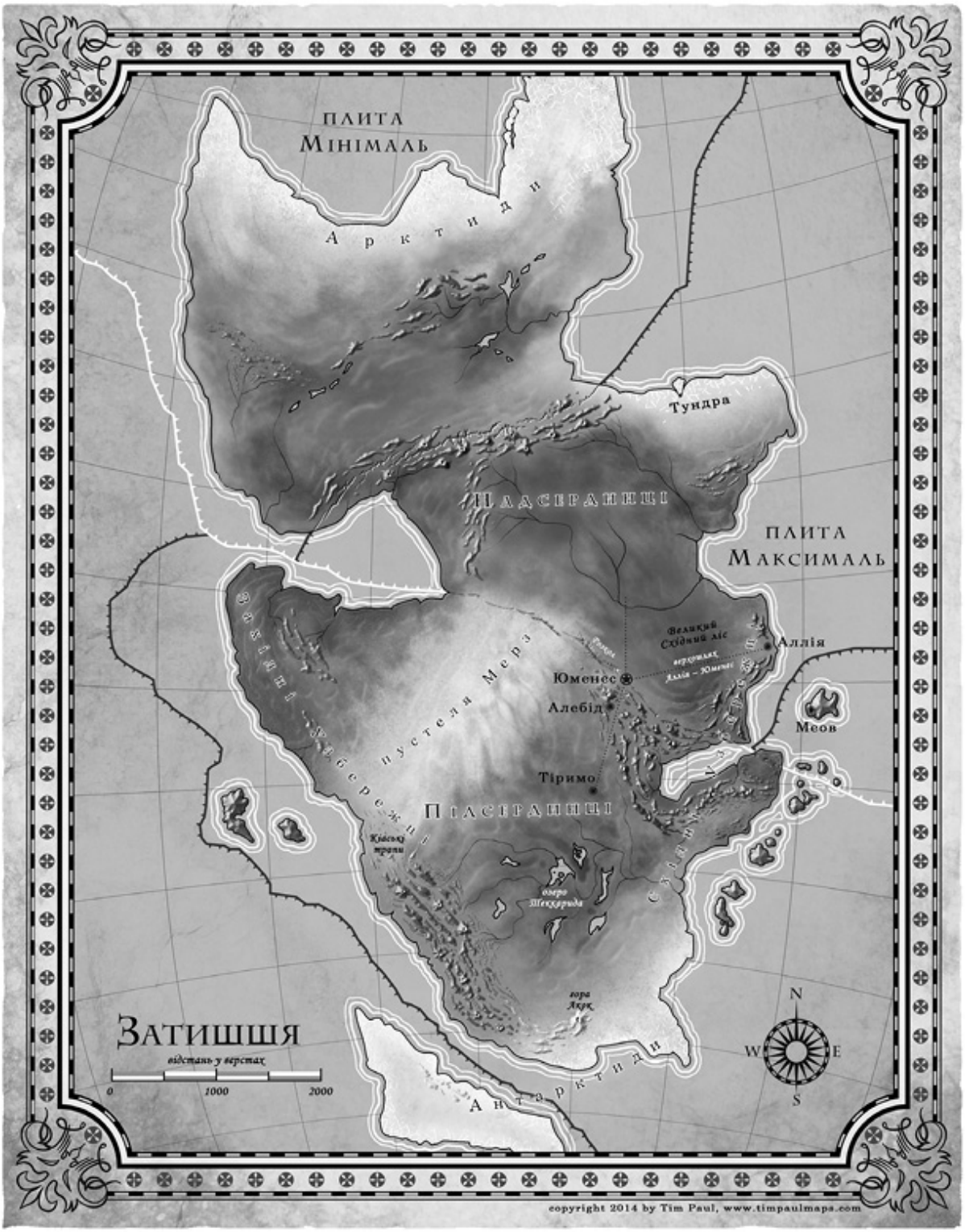

copyright 2014 by Tim Paul, www.timpaulmaps.com

ПРОЛОГ

я, коли ще був собою

Час стікає, люба. Нумо покінчімо з початком світу? Так. Нумо.

Хай там як, це дивно. Мої спогади схожі на комах у бурштині. Вони рідко коли лишаються неушкодженими — ці заморожені в часі життя. Зазвичай усередині тільки лапка, шматочок крила, кавалочок черевця — окремі фрагменти, що творять ілюзію цілого, — і все це перекривають брудні зазублені тріщини. Коли я примружуюсь і зизую у пам’ять, то бачу обличчя і події, які мали б щось для мене значити, і вони значать, але... водночас ні. Особа, з якою усе це відбувалося, — це я, але й не я.

У спогадах я був кимось іншим, так само як і Затишшя було десь в іншому світі. Тоді — і тепер. Ти — і ти.

Тоді. Тоді ця країна ще була *трьома* країнами, хоча їхнє розташування таке саме, як і в того, що колись назвуть Затишшям. Пори із плином часу принесуть більше заледеніння полюсів, зниження рівня моря і зроблять теперішні Арктиди й Антарктиди просторішими та холоднішими. А втім, тоді...

...*тепер* — коли я думаю про тоді, це відчувається як тепер. Це я і маю на увазі, кажучи, що це дивно.

Тепер, у часи перед Затишшям, далека північ і далекий південь — це непогані сільськогосподарські краї. Те, що називатиметься Західними Узбережцями, нині ще тільки болота і джунглі, але вони вимруть упродовж наступного тисячоліття. Деяких місцевостей у Надсердинцях іще немає, а створять їх виверження вулканів через кілька тисяч років імпульсів. А той край, який називали Палелою, твоя батьківщина? Її просто немає. Якщо врахувати все, то змін не так уже й багато, але й *тепер* було геть нещодавно, за тектонічним часом. Пам’ятай: кажучи «світу настав кінець», ми зазвичай брешемо, бо із планетою якраз усе гаразд.

Як назвати цей втрачений світ, це *тепер*, якщо не Затишшям?

Дозволь, я насамперед розповім про місто.

За твоїми стандартами, його побудували неправильно. Воно *розростається* — у спосіб, заборонений для будь-якої сучасної

агломерації, бо тоді довелося б прокласти багато верст стін. А найвіддаленіші щупальця цього міста розгалужуються уздовж річок та інших ліній життя, щоб народити нові міста — подібно до цвілі, яка розгалужується і розтягується уздовж багатих на поживні речовини шляхів. Надто близько одне до одного, подумаєш ти. Занадто густе розміщення поселень. Занадто міцний зв’язок. Міста, що розповзаються на більші площі, їхні подібні до змій мацаки — жоден з яких не виживе, відрізаний від решти.

Інколи дочірні міста мають свої місцеві назви — особливо якщо вони досить великі чи старі, щоб мати власних дітей. Але це опційно. Твоє враження від них правильне: у кожному з них така сама інфраструктура, така сама культура, такі самі апетити і страхи. Кожне місто схоже на інше. І всі вони насправді є одним великим містом. Цей світ, це тепер і є назвою міста — Силь Анагіст.

Чи розумієш ти, дитя Затишшя, на що здатна *держава*? З нею не зрівняється уся Стара Санзея, яка зшила себе із сотні «цивілізацій», що живуть і помирають колись між тепер і тоді. Це ж лише збіговисько параноїдальних міст-держав і громад, які домовилися час від часу ділитися своїм майном заради збереження життя. Ех, мрії усього світу стануть такими нікчемними внаслідок Пір.

Тут, *тепер*, мрії не мають меж. Народ Силь Анагісту пізнав силу матерії та її склад, він сам сформував таке життя, яке відповідає його примхам. Він пізнав стільки секретів небес, що занудьгував і звернув свій погляд уже до землі під ногами. Силь Анагіст живе — о, яким життям він живе! Метушливими вулицями, невпинною торгівлею та будинками, у яких тобі складно було б розпізнати будинки. Стіни з візерунчастої целюлози, які складно розгледіти крізь листя, мох, траву і грона фруктів або бульб. На деяких дахах майорять стяги, але якщо придивитися, можна побачити, що це розпустилися гігантські квіти-гриби. Вулиці кишать предметами, у яких ти б не впізнала транспортних засобів — хіба лише з огляду на те, що вони возять пасажирів і товари. Деякі з них пересуваються на механічних ногах, неначе велетенські комахи. Інші схожі на відкриті платформи, які ковзають на подушках резонансного потенціалу... хоча ти не зрозумієш. Скажу лише, що вони здіймаються над землею на кілька пальців. Їх не тягнуть тварини. Їх не приводить у рух ані пара, ані

хімічне пальне. Якщо якась тварина чи дитина випадково потрапить під таку машину, то перестане існувати до того моменту, як та проїде, і це не вповільнює транспорту й не шкодить здоров’ю того, хто опинився на його шляху. Ніхто не вважає це смертю.

Ти неодмінно впізнаєш те, що вивищується над усім містом у його серці. Це найвищий і найяскравіший об’єкт, який видно за багато верст і який так чи інакше є точкою перетину всіх автомобільних і залізничних шляхів. Це твій давній приятель, аметистовий обеліск. Він не здіймається над землею — ще ні. Він лежить у своєму гнізді, хоча й не цілком спокійно. Раз у раз пульсує у ритмі, знайомому тобі з Аллії. Пульс його здоровіший за той. Аметист — не рівня тому похибному, напівмертвому гранату. Та все ж, якщо подібність примушує тебе здригнутися, не вважай свою реакцію нездоровою.

Обеліски стоять по всіх трьох землях, в осерді кожного достатньо великого вузла Силь Анагісту. Вони поцяткували обличчя світу, як двісті п’ятдесят шість павуків у двохстах п’ятдесяти шести павутинах, що годують кожен свої міста, які годують їх навзаєм.

Якщо тобі так більше подобається, можемо називати ці павутини мережею життя. Розумієш, життя священне в Силь Анагісті.

Тепер уяви собі будівлі, які оточують обеліск шестикутником. Твоя уява не зможе намалювати нічого навіть наближено подібного до того, як є насправді. Але просто уяви собі щось гарне — цього буде досить. Придивися до будівлі на південно-західній грані обеліска, на похилому пагорбі. На її кришталевих вікнах немає ґрат, але уяви трошки темніше переплетіння волокон під прозорою речовиною, з якої зроблено вікно. Нематоцисти — це поширений метод убезпечення вікон від небажаних контактів. Проте вони нанесені тільки на зовнішній поверхні, щоб не допускати сторонніх. Вони жалять, але не вбивають (життя священне в Силь Анагісті). Усередині біля дверей нема жодного охоронця. У будь-якому разі з них не було б користі. Опора не була першою установою, що добре вивчила людську природу: якщо ув’язнених переконати співпрацювати, в охоронцях не буде потреби.

Ось камера в гарній в’язниці.

Несхожа, знаю. У ній стоїть приємно спроєктована річ, яку можна назвати канапою, хоча вона не має спинки й складається з кількох окремих зібраних разом деталей. Решта меблів доволі прозаїчна, і тобі

нескладно буде їх розпізнати: людству за всіх часів потрібні столи та стільці. З вікна видно сад на даху однієї з інших будівель. О цій порі дня на сад падає сонячне світло, відбите великим кристалом, і всі квіти в ньому вивели та висадили з урахуванням цього ефекту. Фіолетове світло забарвлює доріжки та клумби, а квіти немов самі злегка світяться. Деякі крихітні білі квіти-ліхтарики мерехтять, і це перетворює усю клумбу на нічне небо в мініатюрі.

А ось хлопець, який дивиться у вікно на мерехтливі квіти.

Насправді він уже молодий чоловік. Він здається зрілим, хоча вік визначити неможливо. За статурою не стільки присадкуватий, скільки *компактний*. Обличчя широке й вилицювате, рот невеликий. Усе в ньому біле: безбарвна шкіра, безбарвне волосся, крижані очі, елегантно задрапований одяг. У кімнаті теж усе біле: меблі, килимки, підлога під ними. Стіни зроблено з вибіленої целюлози, і на них нічого не росте. Кольорами ясніє лише вікно. У цьому стерильному місці, у фіолетовому світлі, яке проливається з вулиці, хлопець — єдина безперечно жива істота.

Так, цей хлопець — я. Я насправді не пам’ятаю його імені, але пригадую, що в ньому було забагато ржавих літер. Тож назвімо його Говва — звучання те саме, тільки оздоблене на всі лади беззвучними літерами та прихованими значеннями. Це доволі наближено й відповідно символічно...

Даруй. Я злюся більше, ніж варто було б. У такому разі змінімо тему на щось не таке провокативне. Повернімося до того тепер, яке має настати, і до того тут, яке зазнало величезних змін.

Тепер — це тепер у Затишші, де досі чути відлуння Розколу. Тут — насправді не Затишшя як таке, а лише печера просто над головною лавовою камерою велетенського давнього вулкана. Ми могли б назвати це місце серцем вулкана, якщо ти розумієш і полюбляєш метафори. Якщо ж ні, це глибокий темний і ледве стійкий пухирець посеред скелі, яка досі ще не охолонула цілком за тисячі років по тому, як Батечко Земля її виплюнув. Саме в цій печері я стою, частково злившись із горбком у скелі, щоби краще бачити найдрібніші збурення або серйозніші, суттєві деформації, які передвіщають виверження. Мені необов’язково це робити. Є кілька процесів, спинити які було б ще важче, ніж той, який я щойно запустив. Та я все ж знаю, як це —

нічого не розуміти, боятися, не знати, що буде далі, і водночас не мати поруч ні душі.

Ти не сама. Ти ніколи не лишишся сама, хіба лиш якщо цього захочеш. Я добре знаю, що насправді важливо тут і зараз, під час кінця світу.

Ах, люба моя... Апокаліпсис — це доволі відносна штука, не погоджуєшся? Коли розверзається земля під ногами — це катастрофа для тих, чиє життя залежить від неї. Але для Батечка Землі це нічого не значить. Коли якийсь чоловік помирає, це, напевно, руйнує увесь світ в очах дівчини, яка називала його батьком. Та якщо її кликали почварою стільки разів, що вона вже й сама це прийняла, це перестає мати значення. Повстання раба нічого не важить для людей, які прочитають його історію згодом. Для них це будуть лише куці слова на тонкому папері, стоншеному вкрай тертям історії. («Ви були рабами, і що з того?» — шепочуть вони. Так, наче це нічого не означає.) Але для людей, що пройшли крізь повстання рабів — хоч тих, хто сприймали свою вищість як належне, поки в темряві не отримали відплати; хоч тих, хто швидше спалили би цілий світ, щоб тільки не лишатися ні секунди довше на «своєму місці»...

Це не метафора, Ессун. І не гіпербола. Я *бачив*, як світ палав. Не кажи мені про невинні смерті, незаслужене страждання, безсердечність помсти. Коли грома зводить дім на лінії розлому, чи звинувачуєш ти стіни за те, що вони впали на людей усередині? Ні. Ти звинувачуєш тих, хто був настільки дурним, щоб вирішити, ніби вони можуть кинути виклик законам природи. Часом на лінії розлому будують цілі світи. Зводять їх на розломах болю та підвалинах жахіть. Не тужи за такими світами, коли вони падуть. Лютуй, що їх створили приреченими на загибель.

Тож зараз я розповім тобі про кінець одного з таких світів — Силь Анагісту. Я розповім, як я його знищив — або щонайменше завдав достатньої шкоди, щоб йому довелося почати все спочатку й відбудовуватися з руїн.

Я розповім тобі, як я з усмішкою на обличчі відчинив Браму й відкинув Місяць.

А ще розповім, як пізніше, коли на землю спустилася тиша смерті, я прошепотів:

— Зараз.
Зараз.
І Земля прошепотів у відповідь:
— *Палайте*.

1

ти, у пробудженні та у сні

Тепер пригадаймо.

Ти Ессун, єдина орогенка в усьому світі, яка відчинила Браму обелісків й вижила. Ніхто не очікував, що тобі так пощастить. Колись ти навчалася в Опорі, але ніколи не хапала зірок із неба, як Алебастр. Ти була дикою, тебе висмикнули із природного середовища. Унікальною була лише твоя вроджена здібність — сильніша, ніж у середньостатистичної випадково народженої рожні. Незважаючи на гарний початок, ти рано зупинилась у розвитку — без якоїсь конкретної на те причини. Тобі всього-на-всього забракло прагнення покращуватись або бажання відзначитися — а може, так лише бідкалися професори за зачиненими дверима. Занадто швидка, щоб іти за системою Опори. Тебе це обмежило.

І це добре, бо інакше вони б нізащо не ослабили ланцюга — не відіслали б тебе на ту місію разом з Алебастром. Це він лякав їх так, що аж жижки трусилися. А ти... Вони вважали тебе безпечною. Гадали, що тебе зламали як належить, навчили підкорятися. Були впевнені, що ти не змогла б випадково стерти місто з лиця землі. Це смішно! Скільки з них ти вже знищила? Одне майже навмисно. Інші три випадково, але, відверто кажучи, чи має це значення? Не для загиблих.

Часом ти мрієш усе виправити. Мрієш повернутись у минуле й не розбивати обеліск у Аллії, а просто дивитися на забавки чорних дітей у хвилях прибою на чорному піску пляжу, стікаючи кров’ю від рани, завданої чорним ножем хранителя. Мрієш про те, щоб Антимонія не доправляла тебе до Меову, а натомість ти повернулася б до Опори й народила б Корунда. Ти втратила б його відразу після народження й ніколи не знала б Іннона, але вони обоє, певно, були б нині живі. (Утім, про яке життя ідеться, якщо вони засунули б твого Кору у вузол?) Але в такому разі ти ніколи не жила б у Тіримо. Не народила б Уче, якому судилося померти від побоїв батька. Ніколи не виховала б Нассун, яку батько викрав. Не знищила б своїх колишніх сусідів, які намагалися тебе вбити. Стільки життів можна було б

зберегти, якби ти залишилась у своїй клітці... Або якби дозволила себе вбити.

А тут і тепер, нарешті вільна від розпорядку та строгих обмежень Опори, ти стала могутньою. Ти врятувала населення Кастрими коштом самої Кастрими. Утім, це була невисока ціна, як порівняти із кров'ю, яку пролило б вороже військо, якби йому удалося перемогти. Ти здобула звитягу, вивільнивши зчеплену міць таємничого механізму, що налічує більше років, ніж (ваша) писана історія. А опановуючи цю силу, ти вбила Алебастра Десятиперсника — просто тому, що ти це ти. Ти не хотіла цього. Власне кажучи, ти підозрюєш, що це було його бажання. Хай там як, він мертвий, і тепер ти найсильніша орогенка на планеті.

Однак твоє звання найсильнішої вже майже протермінувалося, бо з тобою почало відбуватися те саме, що й із Алебастром: ти перетворюєшся на камінь. Поки що змін зазнала лише твоя права рука. Могло бути гірше. *Буде* гірше — коли ти наступного разу відчиниш Браму або застосуєш ту дивну сріблясту не-орогенію, яку Алебастр називав магією. Утім, ти не маєш вибору. Ти мусиш виконати завдання: закінчити справу Алебастра та таємничої фракції каменежерів, які вже давно тихенько намагаються скінчити давню війну між життям і Батечком Землею. Робота, яку ти *мусиш* виконати, насправді простіша, думаєш ти. Просто спіймати Місяць. Запечатати Юменеський розкол. Полегшити передбачуваний ефект нинішньої Пори від мільярдів років наслідків до чогось, що людська раса матиме шанс пережити. Назавжди покласти край П'ятій порі.

А як щодо завдання, яке ти *хочеш* виконати? Знайти Нассун, свою донечку. Відібрати її в чоловіка, який убив вашого сина, а її протягнув за собою через пів світу просто посеред апокаліпсису.

Стосовно цього я маю гарну новину і погану. Але ми скоро дійдемо до Джиджі.

Насправді ти не в комі. Ти ключова частина комплексної системи. І вся ця система нещодавно пережила глобальний погано контрольований пусковий потік та аварійну зупинку з недостатнім часом для охолодження. Вона проявила арканохімічну стійкість до фазового стану та мутагенного зворотного зв'язку. Тобі потрібен час для... перезапуску.

Це не означає, що ти непритомна. Твій стан більше схожий на напівпробудження і напівсон, якщо таке можливо. Якось ти усвідомлюєш те, що відбувається. Рухи вгору і вниз, побіжні поштовхи. Хтось укладає тобі до рота їжу та вливає воду. На щастя, ступінь свідомості дає тобі змогу жувати й ковтати, адже кінець світу з попелом, який укриває дороги, — це кепський час і місце, щоб тебе годували із трубки. Чиїсь руки натягують на тебе одяг, і щось охоплює стегна — підгузок. Для цього теж невідповідні час і місце, але хтось доглядає тебе саме так — і ти не маєш нічого проти. Ти навіть майже не помічаєш. Ти не відчуваєш ні голоду, ані спраги, поки тобі не нададуть чергової порції поживних речовин. Переміщення не приносять якогось відчутного полегшення. Життя триває. Але немає потреби в *ентузіазмі*.

З часом періоди сну та неспання стають більш виразними. Одного дня ти розплющуєш очі й бачиш над головою захмарене небо. Тебе гойдає назад і вперед. Небо раз у раз перекривають голі гілки дерев. Крізь хмари ледь видно тінь обеліска: ти підозрюєш, що це шпінель. Він знову набув звичної форми та неосяжного розміру — і супроводжує тебе, наче покинуте цуценя, відколи помер Алебастр.

Невдовзі від видивляння на небо стає нудно, тож ти крутиш головою і намагаєшся збагнути, що відбувається. Навколо тебе наче вві сні рухаються силуети, обмотані в сіро-білий... ні. Ні, на них звичайний одяг, просто вкритий світлим попелом. Одягу на них багато, бо вже холодно — ще не настільки, щоб замерзала вода, але вже близько до того. Пора триває вже два роки — два роки без сонця. Розкол спричинив значне підвищення температури навколо екватора, але цього й близько не досить, щоб замінити гігантську вогняну кулю в небі. Утім, якби не Розкол, могло бути гірше: температура впала б нижче за позначку замерзання води, а так хоч тримається десь коло неї. Менше зло із двох.

Хай там як, один з укритих попелом силуетів, здається, помітив, що ти не спиш, або ж відчув переміщення ваги твого тіла. Голова в масці та захисних окулярах зникає ззаду, щоб оглянути тебе, потім знову виникає перед твоїми очима. Двоє людей перед тобою бурмочуть щось одне до одного, але ти не розумієш сказаного. Мова тобі знайома.

Просто ти досі напівпритомна, а спадання попелу навколо частково приглушує звуки.

Хтось заговорив у тебе за спиною. Ти сіпаєшся й озираєшся, але бачиш тільки інше закрите маскою й окулярами обличчя. Хто ці люди? (Ти не думаєш про те, що, можливо, варто боятися. Як і голод, примітивні речі тебе зараз не турбують.) Потім щось клацає, і ти розумієш. Ти на ношах із двох дрючків і натягнутої між ними шкури, які несуть четверо людей. Один із них щось вигукує, й інші люди здаля вигукують щось у відповідь. Багато вигуків. Багато людей.

Ще один вигук здалеку — і люди, які тебе несуть, зупиняються. Вони перезираються й опускають тебе з легкістю та синхронністю, набутими за багато разів виконання одного й того самого маневру. Ти відчуваєш, що ноші лежать на м’якій пудрі попелу, який, напевно, укриває дорогу. Носії відходять, розтуляють торби й сідають у прекрасно знайомому тобі із власних проведених у дорозі місяців ритуалі. Обідня перерва.

Тобі знайомий цей ритуал. Треба підвестися. Поїсти чогось. Перевірити, чи ціле взуття, чи не забились у нього камінці, чи нема на ногах незауважених мозолів, чи маска не... стривай, а ти в масці? Якщо всі інші їх одягають... Свою ти тримала в тікай-торбі, так? Де твоя тікай-торба?

Хтось виходить наперед із мороку та попелопаду. Висока, з міцною статурою; одяг і маска заважають упізнати жінку, але ти бачиш знайому кучеряву спопелілу гриву. Вона нахиляється над твоєю головою.

— Угу, усе-таки не померла. Здається, Тонкі виграла.

— Х’ярка, — кажеш ти. Твій голос скреготливіший за її.

За рухом маски ти розумієш, що вона шкіриться. Дивно знати, що вона посміхається, не бачачи прихованої загрози її гострих зубів.

— І навіть мозок, здається, досі працює. Принаймні я виграла в суперечці з Їккою, — вона роззирається й волає: — Лерно!

Ти силуєшся підняти руку, щоби вхопитися за її штанину. Тобі так важко, наче намагаєшся посунути гору. Однак ти маєш уміти рухати гори, тож зосереджуєшся — і твоїй руці вдається подолати половину шляху вверх. А потім ти забуваєш, нащо хотіла привернути увагу Х’ярки. На щастя, вона зиркає навколо й помічає твою підняту руку,

що труситься від натуги. Після секундного вагання вона зітхає, бере тебе за руку й неначе приголомшено відвертається.

— Діється, — вичавлюєш ти.

— Ржа його знає. Нам не потрібно було зупинятися на привал так скоро.

Ти мала на увазі не це, але спроба договорити надто тебе виснажила б. Тому ти лежиш, а за руку тебе тримає жінка, яка воліла б натомість робити будь-що інше, та вона зволила виявити співпереживання, бо думає, що тобі це потрібно. Насправді ні, але ти рада, що вона старається.

З виру виходять іще два силуети — обидва впізнавані за фігурою. Один — худорлявий чоловік, інша — пухкенька жінка. Вужчий силует заступає Х'ярку в тебе в головах і нахиляється, щоби стягнути окуляри, хоча ти не помічала їх на собі.

— Дай мені камінь, — каже він. Це Лерна, але його слова безглузді.

— Що? — перепитуєш ти.

Він не відповідає. Тонкі — інша фігура — штовхає Х'ярку ліктем. Та зітхає і порпається у торбі, поки не знаходить там якоїсь дрібноти. Простягає її Лерні.

Він прикладає долоню до твоєї щоки, тримаючи предмет угорі. Річ починає світитися знайомим білим сяйвом. Ти розумієш, що це уламок кастримського кристала. Вони завжди сяють під час контакту з орогеном, а Лерна зараз торкається тебе. Геніально. Присвічуючи собі, він нахиляється і вдивляється у твої очі.

— Реакція зіниць нормальна, — бурмоче він сам до себе. Рука на твоїй щоці посмикується. — Гарячки немає.

— Я відчуваю важкість, — говориш ти.

— Ти жива, — каже він, наче це цілком логічна відповідь. Сьогодні всі говорять мовою, яку ти не здатна збагнути. — Моторика млява. Мислення?..

Тонкі нахиляється.

— Що тобі снилося?

Ці слова здаються такими ж безглуздими, як і «дай мені камінь», але ти намагаєшся відповісти. Ти ще не досить притомна, щоб усвідомити, що відповідати не треба.

— Місто, — бурмочеш ти. Клапоть попелу падає тобі на вії, і ти сіпаєшся. Лерна знову надіває на тебе окуляри. — Воно було живе. Над ним був обеліск, — над ним? — У ньому, напевно. Я так думаю.

Тонкі киває.

— Обеліски рідко затримуються над людськими поселеннями. Там, у Сьомому, у мене був друг, який мав кілька теорій, що це пояснюють. Хочеш послухати?

Зрештою ти розумієш, що робиш щось необачне — заохочуєш Тонкі. Намагаєшся подивитися на неї з усією владністю, на яку зараз здатна.

— *Ні*.

Тонкі зиркає на Лерну.

— Мислення наче в порядку. Можливо, трохи млява, але, зрештою, вона завжди така.

— Так, дякую за підтвердження, — Лерна завершує свої процедури й відхиляється назад, спираючись на п’яти. — Хочеш спробувати походити, Ессун?

— Якось це зненацька, ні? — перепитує Тонкі, суплячись, і це видно навіть за окулярами. — Вона ж щойно з коми очуняла.

— Ти знаєш незгірш за мене, що Їкка не збирається давати їй багато часу на відновлення. Їй це може навіть піти на користь.

Тонкі зітхає. Але саме вона допомагає, коли Лерна підкладає руку тобі під спину й підіймає тебе навсидячки. Навіть для цього тобі довелося докласти величезних зусиль. У першу мить вертикального положення тобі паморочиться у голові, але минає. Утім, щось не так. Напевно, через усе, крізь що ти пройшла, тебе перекосило: праве плече провисає, а рука теліпається, наче

наче вона з

Ой. *Ой*.

Інші перестають тебе турбувати, коли ти усвідомлюєш, що сталося. Вони дивляться, як ти рухаєш плечем угору — наскільки можеш — і намагаєшся краще роздивитися праву руку. Вона важка. Плече болить від цього руху, хоч більша частина суглоба й досі не закам’яніла. Завеликий тягар для плоті. Деякі сухожилля уже закам’яніли, але й досі тримаються за живу кістку. Там, де має бути гладенький шарнір, звідкілясь з’явилися піщинки, і вони натирають. А втім, біль не такий

сильний, як ти очікувала: ти ж бо бачила, як це зносив Алебастр. Це вже щось.

Хтось розірвав рукава твоїх сорочки й куртки, щоб оголити руку. Зміни в ній ледве помітні. Ти впевнена, що це твоя рука. Крім того, що вона досі кріпиться до твого тіла, збереглася ще й форма, яку ти розпізнаєш як свою, — гаразд. Не така граційна й витончена, як у юності. Якийсь час довелося побути силачкою: на це досі вказують дещо потовщене передпліччя і легкий вигин на плечі. Біцепс виділяється більше, ніж колись — два роки виживання далися взнаки. Кисть затиснута в кулак, лікоть злегка зігнутий. Тобі завжди було легше виконати складне орогенічне завдання, коли ти затискала кулаки.

Але родимки, яка колись крихітною чорною міткою світила посеред передпліччя, більше немає. Ти не можеш покрутити рукою, щоб побачити лікоть, тому торкаєшся його. Випуклий шрам, який ти дістала після одного невдалого падіння, більше не відчувається, хоча в цьому місці шкіра має бути дещо випнута. Але чіткість визначення зникла в текстурі зернистій і щільній, як невідполірований піщаник. Ти треш це місце — можливо, у пориві самознищення, — але з-під пучок пальців нічого не сиплеться. Матеріал міцніший, ніж здається. Руку вкрила рівномірна абсолютно сіра засмага, яка нічим не нагадує твоєї шкіри.

— Вона вже була така, коли Гоа тебе приніс, — озивається Лерна, який мовчав, поки ти досліджувала свою руку. У його голосі не чути жодної емоції. — Він каже, що йому потрібен твій дозвіл, щоб... е-е-е...

Ти припиняєш спроби стерти кам’яну шкіру. Може, через шок, а може, страх вигнав шок із тебе. Може, ти насправді нічого не відчуваєш.

— То скажи мені, — звертаєшся до Лерни. Зусилля, яких ти доклала, щоб сісти й оглянути руку, частково повернули тобі здатність мислити. — На твою... гм... професійну думку, що я маю робити?

— Гадаю, тобі варто або дозволити Гоа з’їсти її, або дати комусь із нас розбити її кувалдою.

— Не занадто драматично? — морщишся ти.

— Не думаю, що щось легше лишить на твоїй руці бодай ум’ятину. Не забувай, що в мене було вдосталь нагод дослідити це явище

в Алебастра.

Ти чомусь раптом думаєш про те, як Алебастрові треба було нагадувати, щоб поїв, бо він уже не відчував голоду. Це ніяк не пов’язано із закам’янінням — думка просто виникає нізвідки.

— Він тобі дозволив?

— Я не залишив йому вибору. Мені треба було знати, чи це заразно, бо воно ширилося його тілом. Одного разу я взяв зразок, а він пожартував, що каменежерка на ім’я Антимонія захоче, щоб я його повернув.

Навряд чи він жартував. Алебастр завжди всміхався, говорячи сувору правду.

— І ти повернув?

— Краще думай, що я так і зробив, — Лерна пригладжує рукою волосся, струшуючи маленьку купку попелу. — Слухай, уночі треба замотати в щось твою руку, щоб холод від неї не знижував температури твого тіла. У тебе з’явилися розтяжки на плечі — там, де рука відтягує шкіру. Припускаю, що воно деформує кістки й напружує сухожилля. Суглоби до такої ваги не пристосовані, — він вагається. — Ми можемо відокремити зараз, а Гоа віддати пізніше, якщо хочеш. Не бачу причин, щоб ти мала... робити так, як каже він.

Ти думаєш, що Гоа цієї миті десь у тебе в ногах, слухає. Але Лерна на диво бридливий до цього явища. Чому? Ти здогадуєшся.

— Я не проти, щоб Гоа з’їв її, — кажеш ти. Не лише задля Гоа. Ти справді так думаєш. — Якщо йому від цього буде добре, а мені стане легше, то чом би й ні?

Щось спалахнуло на обличчі Лерни. Беземоційна маска відхилилася, і ти раптом бачиш, наскільки він проти того, щоб Гоа відгриз руку від твого тіла. З цього погляду справді бридко. Але думати так — занадто прагматично. Занадто примітивно. Ти годинами длубалася поміж клітинами тіла Алебастра під час перетворення, тому добре знаєш, що відбувається усередині твоєї руки. Позираючи на неї, ти бачиш срібні лінії магії, яка перегруповує найдрібніші часточки та енергію плоті. Вона рухає одну частинку, щоб та йшла паралельно до іншої, обережно обгортає сіткою, яка триматиме все купи. Хай чим це є, воно просто занадто точне, занадто могутнє, щоб бути випадковістю. Тому те, що Гоа проковтне твою руку, не буде гротескним, як здається Лерні.

Але ти не знаєш, як пояснити це йому, а навіть якби й знала, усе одно тобі не стало б сил.

— Допоможіть мені піднятися, — кажеш ти.

Тонкі обережно підтримує кам’яну руку, щоб вона не з’їхала, не гепнулась і не пошкодила тобі плече. Вона роздратовано зиркає на Лерну, і той зрештою робить над собою зусилля та знову підкладає руку, щоб тобі було легше встати. Маючи їх обабіч, ти встаєш на ноги, але дається цей рух дуже важко. Ти захекалася, а коліна відчутно тремтять. Кров у тілі не збирається допомагати, і за мить ти хитаєшся, а в голові паморочиться. Лерна відразу говорить:

— Добре, покладімо її назад.

Раптом ти знову сидиш, цього разу задихаючись. Рука незграбно стирчить, поки Тонкі не опустить її. Ця штука й справді важкенька.

(Твоя *рука*. Не «ця штука». Це твоя права рука. Ти втратила праву руку. Ти це розумієш і скоро шкодуватимеш за нею, але зараз про неї легше думати як про щось відокремлене. Як про надзвичайно безглуздий протез. Або як про доброякісну пухлину, яку треба вирізати. Це все правда. Але також правда й те, що це твоя ржава рука.)

Ти сидиш, задихаєшся і щосили бажаєш, щоби світ припинив крутитися, аж раптом чуєш, як підходить хтось іще. Цей хтось гучно говорить, кричить усім збиратися, бо привал завершився: до настання темряви треба подолати ще понад сім верст. Їкка. Ти підіймаєш голову, коли вона підходить ближче, і цієї миті усвідомлюєш, що сприймаєш її як подругу. Ти це розумієш, бо тобі приємно чути її голос і бачити, як вона з’являється з виру попелу. Коли ти востаннє її бачила, їй загрожувала серйозна небезпека бути вбитою ворожими каменежерами, що напали на Нижню Кастриму. Це одна з причин, чому ти використала для захисту кристали Нижньої Кастрими та ув’язнила в них каменежерів. Ти хотіла, щоб вона й усі інші орогени Кастрими — та й усе населення Кастрими, що від цих орогенів залежало, — вижили.

Тому ти всміхаєшся. Це слабкість. Ти слабка. Насправді саме тому тобі болить, коли Їкка розвертається до тебе і її губи стискаються — безпомилково, в огиді.

Вона стягнула шмату, обгорнуту навколо нижньої частини обличчя. Саморобні окуляри вона обгорнула ганчір'ям, щоб захиститися від попелу, і за цими скельцями ти бачиш її підведені сірими тінями й сурмою очі — вочевидь, вона не відмовиться від макіяжу навіть під час кінця світу. Але ти не бачиш самого виразу очей.

— Бляха, — говорить вона Х'ярці. — Ти що, ніколи не даси мені дослухати до кінця?

Х'ярка знизує плечима.

— Ні, доки не відплатиш.

Ти дивишся на Їкку, а із твого обличчя змерзає первинна усмішка.

— Гадаю, вона відновиться повністю, — каже Лерна. За нейтральністю його голосу вчувається обережність. Обережність людини, яка ступає лавовим тунелем. — Однак, щоби стати на ноги, їй потрібно декілька днів.

Їкка зітхає, спирається рукою на стегно, вочевидь, подумки порпаючись у варіантах відповіді. Зрештою, видає таку саму нейтральну репліку:

— Добре. Збільшу ротацію носіїв нош. Але поставте її на ноги якнайшвидше. У цій громі кожен сам несе свою вагу або залишається позаду, — вона розвертається і відходить.

— Еге, — тихо каже Тонкі, коли Їкка вже їх не чує, — її трохи бісить, що ти знищила жеоду.

Ти здригаєшся.

— Знищила... — Але. Ти заточила всіх тих каменежерів у кристали. Ти мала всіх урятувати, але Кастрима була механізмом — дуже давнім і дуже ніжним механізмом, якого ти не розуміла. А тепер ви тиняєтеся посеред попелопаду на поверхні... — Земле ржавий, *знищила*.

— Що, ти не усвідомлювала цього? — Х'ярка видає короткий смішок із гіркотою у кінці. — Ти справді думала, що ми всі, уся ржава грома на поверхні йде серед попелу й холоду задля *розваги*? — вона відходить, хитаючи головою. Біситься не лише Їкка.

— Я не... — починаєш ти. *Я не хотіла*. І зупиняєшся. Бо ти завжди не хочеш, але наприкінці це вже не має значення.

Лерна стежить за виразом твого обличчя і тихо зітхає.

— Реннанида знищила грому, Ессун. Не ти, — він допомагає тобі повернутись у лежачу позицію, але погляду в очі уникає. — Ми

втратили її тієї хвилини, коли запустили у Верхню Кастриму кипляків заради власного порятунку. Вони не пішли б просто так, так само й не лишили б бодай чогось їстівного на території. Якби ми лишились у жеоді, так чи інак були б приречені.

Це правда, до того ж ідеально раціональна. Утім, реакція Їкки показує, що часом ідеться не про раціональність. Не можна відібрати в людей домівки та почуття захищеності й чекати, що вони зважатимуть на причинно-наслідкові зв’язки перш ніж розгніватися.

— Вони впораються, — ти кліпаєш і бачиш, що Лерна зараз дивиться на тебе ясним і щирим поглядом. — Якщо зміг я, зможуть і вони. Просто потрібен час.

Ти не усвідомлювала, що він *упорався* з утратою Тіримо.

Він ігнорує твій погляд і дає знак чотирьом людям, які зібралися навколо. Ти вже лежиш, тому він укладає твою кам’яну руку збоку й пересвідчується, що її вкривають ковдри. Носії знову беруться до роботи, і тобі доводиться придушити свою орогенію, яка — після твого пробудження — намагається реагувати на кожне похитування так, наче це струс. Коли тебе починають нести, у полі зору вигулькує голова Тонкі.

— Агов, усе буде добре. Мене от ненавидить купа людей.

Це ні краплі не підбадьорює. А ще засмучує, що тобі не байдуже й що інші це бачать. Раніше твоє серце було наче із криці.

Але ти зненацька розумієш, чому тобі більше не байдуже.

— Нассун, — кажеш ти, звертаючись до Тонкі.

— Що?

— Нассун. Я знаю, де вона, Тонкі, — ти намагаєшся підняти правицю, щоб узяти її за руку, й твоє плече пронизує щось схоже на біль і плавучість. У вухах дзвенить. Тобі не боляче, але ти подумки лаєш себе за те, що забулася. — Мені треба відшукати її.

Тонкі кидає погляд спершу на твоїх носіїв, а потім у тому напрямку, у якому зникла Їкка.

— Говори тихіше.

— Що? — Їкка, як ніхто інший, знає, що ти збираєшся знайти доньку. Це було чи не першим, що ти їй сказала під час знайомства.

— Якщо хочеш, щоб тебе кинули на ржавому узбіччі, говори далі.

Це примушує тебе замовкнути й зосередитися на стримуванні орогенії. Тож Їкка *аж настільки* вибішена.

Попіл усе падає і згодом закриває твої окуляри, бо в тебе нема сил змахнути його. Як наслідок, ти бачиш тільки туманну сіру субстанцію, а потреба твого тіла у відновленні бере гору; ти знову засинаєш. Ти прокидаєшся та змітаєш попіл зі свого обличчя, бо тебе знову поклали на землю і камінець чи гілочка, чи землязна-що ще трохи штрикає тебе у спину. Ти пробуєш підвестися, спершись на лікоть, і це дається уже легше, хоча на більше ти досі неспроможна.

Настала ніч. Кількадесят людей стають табором на якійсь горі, що виступає з нерівного й не зовсім справжнього лісу. Ти осягаєш виступ: він видається подібним до околиць Кастрими, які ти досліджувала колись. Це допомагає визначити місце: невеличкий свіжий тектонічний підйом приблизно за двісті сорок верст на північ від Кастримської жеоди. Це підказує тобі, що шлях від Кастрими розпочався всього кілька днів тому, з огляду на теоретичну швидкість просування такої групи людей. А якщо ви прямуєте на північ, є тільки одне місце, куди ви могли вирушити. Реннанида. Усі звідкілясь знають, що вона безлюдна, але там можна жити. А може, на це просто сподіваються, бо більше нема на що. Що ж, принаймні в цьому ти можеш їх підбадьорити... якщо тебе захочуть слухати.

Люди навколо обкладають межі вогнищ камінцями, дістають рожни для приготування їжі, копають вигрібні ями. У кількох місцях підсвічують уламки кастримських кристалів. Гарний знак: серед цих людей досить орогенів, щоб вони й далі працювали. Щось дається зі скрипом — те, до чого люди не звикли, — але здебільшого принаймні відлагоджено. Надлишок у Кастримі людей, звиклих жити в дорозі, виявляється благословенням. Утім, носії залишили тебе разом із ношами, а якщо хтось і збирається розпалити для тебе вогнище чи принести їжу, то вони ще не почали. Ти помічаєш Лерну, який крутиться між кількома іншими людьми, що також лежать, але він зайнятий. О, звісно: після вторгнення до жеоди реннанидських солдатів, напевно, лишилося багато поранених.

Що ж, тобі вогонь не потрібен, та й ти не голодна, тому зараз тобі байдужість інших не заважає — хіба тільки дратує. А от що тебе турбує, то це зникнення тікай-торби. Ти пронесла її з собою через

половину Затишшя, сховала в ній свої старі персні, навіть урятувала її від згоряння на порох, коли у вашому штабі трансформувався каменежер. У ній не було нічого особливо важливого, просто ти встигла зріднитись із нею самою.

Що ж. Кожен щось утратив.

Раптом твоє сприйняття місцевості обтяжує гора. Попри все, ти ловиш себе на усмішці.

— Я вже думала, коли ти з’явишся.

Над тобою стоїть Гоа. Його досі незвично бачити таким: дорослий хлопець середнього зросту, а не маленька дитина; чорний прожилкуватий мармур замість білої шкіри. Хоча водночас його легко сприймати як ту саму особу — така сама форма обличчя, такі самі невідчіпні крижані очі, така сама невимовна інакшість, такий самий подих прихованої химерності — усе як у Гоа, якого ти знала торік. Що змінилося? Чому каменежер більше не здається тобі чужинцем? Його зміни радше поверхневі, твої ж — докорінні.

— Як ти почуваєшся? — запитує він.

— Краще, — руку відтягує, коли ти змінюєш позу, щоби краще його бачити — безперервне нагадування про неписану угоду між вами. — Це ти розповів їм про Реннаниду?

— Так. І я ж їх туди веду.

— Ти?

— Наскільки мене слухає Їкка. Гадаю, вона воліє, щоб її каменежери були тихою загрозою, а не активними союзниками.

Це примушує тебе видати втомлений смішок. Однак.

— А ти *союзник*, Гоа?

— Не їхній. Але Їкка теж це розуміє.

Так. Вочевидь, саме тому ти досі жива. Поки Їкка тебе захищатиме й годуватиме, Гоа допомагатиме. Ти знову в дорозі, й усе знову перетворилося на ржавий обмін послугами. Грома, яка колись була Кастримою, досі існує, але це більше не громада — лише ватага мандрівників-однодумців, які об’єдналися задля виживання. Може, згодом, коли з’явиться інший дім, який треба буде захищати, вони зможуть знову стати справжньою громою, але зараз ти розумієш, чому Їкка злиться. Вони втратили щось прекрасне і цілісне.

Ти дивишся на себе. Ти вже давно не цілісна, але те, що лишилося, можна зміцнити; скоро ти зможеш піти по Нассун. Але всьому своя черга.

— То ми це зробимо?

Якусь мить Гоа не озивається.

— Ти впевнена?

— У цьому вигляді мені від руки нема *користі*.

Чути найслабший зі звуків. Камінь точить інший камінь — повільно й невблаганно. Важезна рука лягає на твоє напівзмінене плече. Ти відчуваєш: попри вагу, це ніжний дотик за стандартами каменежерів. Гоа обережний із тобою.

— Не тут, — каже він і втягує тебе в землю.

Це триває лише якусь мить. Він завжди пересувається під землею швидко — напевно тому, що при довшому перебуванні стає складно дихати... і залишатися при своєму глузді. Цей час ледь триваліший за змазане відчуття руху, мерехтіння темряви, запах суглинку, насиченіший за їдкий попіл. І ти вже лежиш на іншому скелястому виступі — можливо, тому самому, де й інші члени Кастрими, просто далі від табору. Тут немає вогнищ; тільки Розкол багрянисто відсвічує від щільних хмар над головою. Твої очі швидко пристосовуються, хоча тут майже нема на що дивитися поза камінням і тінями дерев, які ростуть неподалік. І поза людським силуетом, який зараз схилився над тобою.

Гоа тримає твою кам’яну руку в долонях м’яко, майже святобливо. Ти мимохіть і сама проймаєшся урочистістю моменту. А чому б йому не бути урочистим? Це жертва, якої вимагають обеліски. Ти мусиш сплатити своєю плоттю кривавий борг доньки.

— Це не те, що ти думаєш, — каже Гоа. На мить ти стурбована: а що як він читає твої думки? Та він радше старий, як самі пагорби, тому може читати в тебе на обличчі. — Ти бачиш, що ми втратили, але ми маємо й надбання. Це не так жахливо, як здається.

А здається, що він збирається з’їсти твою руку. Ти не проти, але хочеш зрозуміти.

— Що це тоді? Чому?.. — ти хитаєш головою, не знаючи, яке поставити запитання. Може, *чому* неважливе. Може, ти не зрозумієш. Може, тобі не зрозуміти.

— Це не для поживи. Щоб жити, нам потрібне лише саме життя.

Остання частина звучить безглуздо, тому ти чіпляєшся за першу.

— Якщо не для поживи, тоді?..

Гоа знову повільно рухається. Вони — каменежери — нечасто це роблять. Рухи підкреслюють їхню моторошну сутність — таку подібну до людської й водночас шалено інакшу. Це сприймалося б легше, якби їхня зовнішність більше відрізнялася. А коли вони отак рухаються, то можна побачити, чим вони були колись, а це знання слугує погрозою і попередженням для всього людського в тобі.

Ось воно. Ти бачиш, що ми втратили, але ми маємо й надбання.

Він підіймає твою руку обома своїми, підтримуючи під ліктем, злегка охоплюючи пальцями затиснутий зламаний кулак. Поволі, поволі. Від такого руху твоє плече не болить. Напівпіднісши до свого обличчя, він переміщує долоню, якою підтримував твій лікоть, під низ плеча. Його кам’яна шкіра ковзає по твоїй із тихим звуком тертя. Це напрочуд чуттєво, хоча ти й нічого не відчуваєш.

Потім твій кулак торкається його губ. Вони не рухаються, коли він говорить, а звук іде зсередини його грудей:

— Тобі страшно?

Ти довго думаєш. А не має бути? Але...

— Ні.

— Добре, — відповідає він. — Я роблю це для тебе, Ессун. Усе для тебе. Віриш?

Спочатку ти не знаєш. У пориві емоцій ти підіймаєш здорову руку, проводиш пальцями по його твердій холодній гладенькій щоці. Його складно побачити — чорного на темному тлі, — але великий палець відшукує його брови, проводить по носу, який подовшав з дорослішанням. Колись він сказав тобі, що вважає себе людиною, попри дивне тіло. Ти запізніло усвідомлюєш, що теж вирішила для себе вважати його людиною. Це перетворює подію на щось інше замість акту хижацтва. Ти не впевнена, на що саме, але... здається, що на подарунок.

— Так, — говориш ти. — Я вірю тобі.

Його рот розтулюється. Широко, ширше і ширше, ніж змогла б будь-яка людина. Колись ти переймалася, що в нього замалий рот, а тепер він досить широкий, щоби вмістити кулак. А які в нього зуби — дрібні

й однаковісінькі, ясні як діаманти, блискотливі в червоному вечірньому світлі. А за тими зубами лише темрява.

Ти заплющуєш очі.

* * *

Вона була в кепському гуморі. Це старість, як сказав один із її дітей. *Вона* ж сказала, що від марних спроб попередити людей, які не хочуть чути про наближення темних часів. Річ була не в кепському гуморі, а в подарованому віком привілеї позбутися брехні ґречності.

— У цій історії нема лиходія, — сказала вона. Ми сиділи під садовим куполом, який мав таку форму лише тому, що вона наполягла. Скептики Силю досі стверджують, що нема доказів того, що все станеться так, як вона сказала. Але вона ніколи не помилялась у жодному передбаченні, і була більшою силійкою за кожного з них, тож... Вона пила врешґу, ніби щоб хімічно підтвердити правдивість своїх слів.

— Немає одного зла, на який можна вказати, чи однієї миті, у яку все змінилося, — вела далі вона. — Було погано, потім жахливо, тоді краще, після цього знову погано, і це повторювалося знову й знову, бо ніхто цього не зупиняв. Усе можна... підлаштувати. Подовжувати кращі періоди, передбачати й скорочувати жахливі. Інколи запобігати жахливим, замінюючи їх на просто погані. Я вже втомилася намагатися вас, народ, зупинити. Просто навчила своїх дітей запам’ятовувати, завчати й виживати... поки хтось зрештою не розірве кола назавжди.

Я не розумів.

— Це ви про Цілоспалення? — зрештою, саме про це я прийшов поговорити. П’ятдесят років тому вона передбачила сторічний період. Що ще мало значення?

Вона лише всміхнулася.

— Запис інтерв’ю, перекладений із мови В творців обелісків, знайдений у Руїні № 723 на плато Тапіта Шінашем Винахідником Дібарським. Дата невідома, переписувач невідомий. Гіпотеза: перша научниця? Особисте: ’Бастре, тобі варто побачити це

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ